

א. שמות | פרק כט

(מו) וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם: פ

רמב"ן

(מו) לשכני בתוכם - על מנת לשכון בתוכם. לשון רש"י. ושמוש הלמ"ד בתנאי כזה איננו נמצא. ויתכן שיאמר וידעו בשכני בתוכם כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים. כי ידעו כבודי ויאמינו שאני הוצאתי אותם מארץ מצרים. והוא כדרך ויהי דוד לכל דרכי משכיל (ש"א יח יד), כי בוחר אתה לבן ישי (שם כ ל), על אשר מריתם את פי למי מריבה (במדבר כ כד), והדומים להם. אבל רבי אברהם אמר כי לא הוצאתי אותם מארץ מצרים רק בעבור כי אשכון בתוכם, וזהו תעבדון את האלהים על ההר הזה (לעיל ג יב). ויפה פירש. ואם כן יש בענין סוד גדול, כי כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט ולא צורך גבוה, אבל הוא כענין שאמר הכתוב ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג), ואמר יהושע ומה תעשה לשמך הגדול (יהושע ז ט), ופסוקים רבים באו כן, אוה למושב לו (תהלים קלב יג), פה אשב כי איתיה (שם יד), וכתוב והארץ אזכור (ויקרא כו מב):

רבינו בחיי

(מו) וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם. יאמר: כי ההוצאה היתה על מנת "לשכני בתוכם" כי לולא כן לא הוציאם, וזה יורה כי השראת השכינה בישראל צורך גבוה הוא גם כן, לא צורך הדיוט, וזהו לפי דעתי מה שאמר הנביא הושע ע"ה: (הושע יג, ד) "ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרים ואלהים זולתי לא תדע ומושיע אין בלתי", יאמר: כי לא הוצאתיך מארץ מצרים אלא בשביל "אנכי ה' אלהיך" כדי שתקבל עליך אלהותי, וכדי שלא תדע אלהים זולתי, ולכך הזכיר "מארץ מצרים" באמצע.

וכן מצאתי במדרש תהלים בפסוק: (תהלים קיד, א) "בצאת ישראל ממצרים", ר' יהושע בן לוי אמר בזכות המשכן נגאלו ישראל ממצרים, שנאמר: (לעיל ב, כה) "וירא אלהים את בני ישראל" וכתב: (להלן לט, מג) "וירא משה את כל המלאכה".

ויש לך מקום אחר ללמוד הימנו: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", על תנאי "לשכני בתוכם", ע"כ לשון המדרש. וזהו שכתוב: (תהלים קלב, יג) "אוה למושב לו", וכתב (שם, יד) "פה אשב כי איתיה", ורבו המקראות המעידים על זה, וכבר הזכרתי זה בפסוק וידבר.

ב. דברים | פרק לב

(כו) אֲמַרְתִּי אֶפְאִיֵּהם אֲשֶׁבִיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זְכָרָם:

רמב"ן

(כו) אפאיהם - אמרו המדקדקים אפזרם בכל פאה. ואם כן יהיה טעם "אמרתי" שהיה הרצון לפניו במדת הדין שיהיו ככה לעולם מפוזרים בכל פאה ושיהיה זכרם מאנוש נשבת לעד, לולי כעס אויב אגור. ועל דעתי היא מלה מורכבת כאשר הזכירו בספרי (האזינו כו) אף אי הם, אבל טעמה שאשיתם במקום פאה ובענין שיאמרו עליהם גם אי הם, לומר שלא ישאר להם שם ושאר בגוים ולא יודע מקומם איה:

והנה ירמוז לגלות עשרת השבטים שגלו לנהר גוזן (מ"ב יז ו), הוא שהחכמים קורין סמבטיון, כי נקרא גוזן מלשון ויגז שלום (במדבר יא לא), אתה גוזי (תהלים עא ו), כי העומדים אחריו מוסרים מבני אדם, וקורין אותו סמבטיון מפני שביתתו בשבת, כי יום השבת בלשון ההוא סבט כאשר הוא בערבי, ונהוג בלשונם להוסיף בתארים "יון", אזוביון חוריון מוליון, וכן הרבה:

אשבייתה מאנוש זכרם - גלותנו בין העמים אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל. והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להיותנו כן בגלות לעולם, לולי כעס אויב. ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל (כ מא מד) וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצתם במ ונקדשתי בכם לעיני הגוים, וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל, וכן נאמר עוד (שם פסוק ט) ואעש למען שמי בלתי החל לעיני הגוים וגו':

ולכך הזכיר משה בתפלתו (במדבר יד טו) ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר וגו', והשם יתברך הודה לו בזה (שם פסוק כ) ויאמר ה' סלחתי כדברך. והטעם בטענה הזאת, איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו. אבל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו, ושם הרשות בידו להרע או להטיב, וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים ונודע בזה לכל העמים. והנה אם ישוב ויאבד זכרם, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו ולא יסופר עוד בהם, ואם אדם יזכיר כן, יחשבו כי היה כח מכחות המזלות והכוכבים וחלף ועבר. והנה תהיה כוונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו רק מכעיס לפניו, ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בבריאת

העולם, שיהיה רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים:

וזה טעם כי ידן ה' עמו ועל עבדיו יתנחם (פסוק לו), שיזכור ה' ברחמים כי הם עמו מאז, ויזכור כי הם עבדיו שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבול הצרות והשעבוד, וכענין שנאמר (ישעיה סג ח) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו. וכבר רמזתי בבריאת האדם סוד נשגב ונעלם צריך ממנו שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלהים, כענין שנאמר (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו':

ג. ילקוט שמעוני | עמוס, רמז תקמח

ואגודתו על ארץ יסדה. רבי חלפתא איש כפר חנניא אומר עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל, ומנין אפילו חמשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט, ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה, ומנין אפילו שנים שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, וכי מאחר דאפילו שלשה עשרה למה לי, עשרה קדמה שכינה ואתיא, שלשה עד דיתבי. וכי מאחר שאפילו שנים שלשה למה לי, מהו דתימא שלשה דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל, וכי מאחר דאפילו חד תרי למה לי, תרי מיכתב מלייהו בספר זכרון חד לא מיכתב מלייהו. אמר רב חנינא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא כל תענית שאין מתעניין בה ממושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב בין סמני הקטרת. אביי אמר ואגודתו על ארץ יסדה כשישראל שוין בעצה אחת מלמטה שמו הגדול משתבח מלמעלה שנאמר ויהי בישורון מלך אימתי בהתאסף ראשי עם וגו', וכה"א ואגודתו על ארץ יסדה ולא כשהם עשויות אגודות אגודות. רבי שמעון בן יוחאי אומר משל לשתי ספינות קשורות בהוגנין ובעשתות ובנו עליהם פלטין והעמידום על גביהם כל זמן שהספינות קשורות פלטין קיימים פרשו הספינות אין פלטין קיימים, כך כשישראל עושים רצונו של מקום עליותיו בשמים וכשאין עושים רצונו של מקום ואגודתו על ארץ יסדה. כיוצא בו זה אלי ואנוהו כשאני מודה לו הוא נאה, כיוצא בו אתם עדי נאם ה' ואני אל כשאתם עדי אני אל. כיוצא בו אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים אלמלא אני לא היית יושב בשמים:

ד. דברים | פרק כב

(ו) כִּי יִקְרָא קוֹן צְפוּר לְפָנָי בְּדָרְךָ בְּכָל יַעַץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֶפְרָחִים אוֹ בְּיָצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבְּיָצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים:

רמב"ן

(ו) כי יקרא קו צפור לפניך - גם זו מצוה מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב כח). כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אף על פי שהתיר השחיטה במין ההוא, והנה

ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרוו לעוף כאלו יכרית המין ההוא:

וכתב הרב במורה הנבוכים (ג מח) כי טעם שלוח הקן וטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, כדי להזהיר שלא ישחט הבן בעיני האם כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמות על בניהם, כי אהבת האם וחנותה לבני בטנה איננו נמשך אחרי השכל והדבור אבל הוא מפעולת כח המחשבה המצויה בבהמות כאשר היא מצויה באדם. ואם כן, אין עיקר האיסור באותו ואת בנו רק בבנו ואותו, אבל הכל הרחקה. ויותר נכון, בעבור שלא נתאכזר. ואמר הרב ואל תשיב עלי ממאמר החכמים (ברכות לג ב) האומר על קן צפור יגיעו רחמיך, כי זו אחת משתי סברות, סברת מי שיראה כי אין טעם למצות אלא חפץ הבורא, ואנחנו מחזיקים בסברא השניה שיהיה בכל המצות טעם. והוקשה עליו עוד מה שמצא בב"ר (מד א) וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, הא לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות שנאמר (משלי ל ה) כל אמרת אלוה צרופה:

וזה הענין שגזר הרב במצות שיש להם טעם, מבואר הוא מאד כי בכל אחד טעם ותועלת ותקון לאדם, מלבד שכוון מאת המצוה בהן יתברך. וכבר ארז"ל (סנהדרין כא ב) מפני מה לא נתגלו טעמי תורה וכו', ודרשו (פסחים ק"ט א) ולמכסה עתיק, זה המגלה דברים שסכה עתיק יומין ומאי ניהו טעמי תורה. וכבר דרשו בפרה אדומה (במדב"ר יט ג ד), שאמר שלמה על הכל עמדתי, ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז כג), ואמר ר' יוסי בר' חנינא אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אני מגלה טעם פרה אדומה אבל לאחרים חקה, דכתיב (זכריה יד ו) והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, יקפאון כתיב, דברים המכוסים מכם בעולם הזה עתידין להיות צפויים לעולם הבא, כהדין סמיא דצפי, דכתיב (ישעיה מב טז) והולכתי עורים בדרך לא ידעו, וכתיב (שם) אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם, שכבר עשיתם לר' עקיבא. הנה בארו שאין מניעות טעמי תורה ממנו אלא עורון בשכלנו, ושכבר נתגלה טעם החמורה שבהם לחכמי ישראל, וכאלה רבות בדבריהם, ובתורה ובמקרא דברים רבים מודיעין כן, והרב הזכיר מהן:

אבל אלו ההגדות אשר נתקשו על הרב, כפי דעתי ענין אחר להם, שרצו לומר שאין התועלת במצות להקב"ה בעצמו יתעלה, אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה, או לזכור הנסים ונפלאות הבורא יתברך ולדעת את השם. וזהו "לצרף בהן", שיהיו ככסף צרוף, כי הצורף הכסף אין מעשהו בלא טעם, אבל להוציא ממנו כל סיג, וכן המצות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזכרו תמיד:

ולשון זו האגדה עצמה הוזכרה בילמדנו (תנחומא שמיני ח) בפרשת זאת החיה, וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או נוחר ואוכל כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו, או

הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר. כי האכזריות תתפשט בנפש האדם, כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו (קידושין פב א) טוב שבטבחים שותפו של עמלק. והנה המצות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם, אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות. וכן יקראו הם כל המצות שבתורה עשה ולא תעשה גזירות, כמו שאמרו (מכילתא בחדש ו) במשל המלך שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות, אמר להם כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות, כך אמר הקדוש ברוך הוא קבלתם מלכותי אנכי ה' אליה (שמות כ ב), קבלו גזירותי לא יהיה לך וכו' (שם פס' ג):

אבל במדרשו של רבי נחוניא בן הקנה בשלוח הקן מדרש שיש במצוה סוד, אמר רבי רחמאי מאי דכתיב שלח תשלח את האם ולא אמר את האב, אלא שלח תשלח את האם בכבוד אותה בינה שנקראת אם העולם דכתיב (משלי ב ג) כי אם לבינה תקרא. מאי ואת הבנים תקח לך, אמר רבי רחמאי אותם בנים שגדלה ומאי ניהו שבעת ימי הסוכה ודיני שבעת ימי השבוע וכו'. והנה המצוה הזאת רומזת לענין גדול, ולכך שכרה מרובה למען ייטב לך והארכת ימים:

ה. קידושין ז ע"א

בעי רבא: הילך מנה ואקדש אני לך, מהו? אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא: מקודשת. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: אם כן, הוה ליה נכסים שיש להם אחריות נקנין עם נכסים שאין להם אחריות, ואנן איפכא תנן: נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות - בכסף, בשטר, ובחזקה! אמר ליה: מי סברת דאמרה ליה אגב? הכא באדם חשוב עסקינן, דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה - גמרה ומקניא ליה נפשה.

ו. דרך ה' | חלק א, פרק ב

בתכלית הבריאה

א. הנה התכלית בבריאה היה להיטיב מטובו, יתברך שמו, לזולתו. והנה תראה, כי הוא לבדו, יתברך שמו, השלמות האמיתית המשוללת מכל החסרונות, ואין שלמות אחרת כמוהו כלל. ונמצא, שכל שלמות שתדומה, חוץ משלמותו, יתברך שמו, הנה איננה שלמות אמיתית, אלא תיקרא שלמות בערך אל ענין חסר ממנו, אך השלמות בהחלט אינה אלא שלמותו, יתברך שמו. ועל כן בהיות חפצו, יתברך שמו, להיטיב לזולתו, לא יספיק לו בהיותו מטיב קצת טוב, אלא בהיותו מטיב תכלית הטוב שאפשר לברואים שיקבלו, ובהיותו הוא לבדו, יתברך שמו, הטוב האמיתי, לא יסתפק חפצו הטוב אלא בהיותו מהנה לזולתו בטוב ההוא עצמו שהוא בו, יתברך שמו, מצד עצמו, שהוא הטוב השלם והאמיתי.

מה איכפת לו בין אוכל טהורות או אוכל טמאות, אם חכמת חכמת לך (משלי ט יב), הא לא נתנו המצות אלא לצרף את הבריות, שנאמר (תהלים יב ז) אמרות ה' אמרות טהורות, ונאמר כל אמרת אלוה צרופה, למה, שיהא מגין עליך. הנה מפורש בכאן שלא באו לומר אלא שאין התועלת אליו יתעלה שיצטרך לאורה כמחושב מן המנורה, ושיצטרך למאכל הקרבנות וריח הקטרת, כנראה מפשוטיהם. ואפילו הזכר לנפלאותיו שעשה שצוה לעשות לזכר ליציאת מצרים ומעשה בראשית, אין התועלת לו, רק שנדע אנחנו האמת ונזכה בו עד שנהיה ראויים להיות מגן עלינו, כי כבודנו וספרנו בנפלאותיו מאפס ותוהו נחשבו לו:

והביא ראייה מן השוחט מן הצואר והעורף לומר שכולם לנו ולא להקב"ה, לפי שלא יתכן לומר בשחיטה שיהא בה תועלת וכבוד לבורא יתברך בצואר יותר מהעורף או הניחור, אלא לנו הם להדריכנו בנתיבות הרחמים גם בעת השחיטה. והביאו ראייה אחרת, או מה איכפת לו בין אוכל טהורות והם המאכלים המותרים, לאוכל טמאות והם המאכלים האסורים, שאמרה בהם התורה (ויקרא יא כח) טמאים המה לכם, ורמז שהוא להיותנו נקיי הנפש חכמים משכילי האמת. ואמרם אם חכמת חכמת לך, הזכירו כי המצות המעשיות כגון שחיטת הצואר ללמדנו המדות הטובות, והמצות הגדורות במינין לזקק את נפשותינו, כמו שאמרה תורה (שם כ כה) ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא, א"כ כלם לתועלתנו בלבד. וזה כמו שאמר אליהוא (איוב לה ו) אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו, ואמר (שם פסוק ז) או מה מידך יקח. וזה דבר מוסכם בכל דברי רבותינו:

ושאלו בירושלמי בנדריים (פ"ט ה"א) אם פותחין לאדם בכבוד המקום בדברים שבינו לבין המקום, והשיבו על השאלה הזאת, אי זהו כבוד המקום כגון סוכה שאיני עושה לולב שאיני נוטל תפילין שאיני מניח, והיינו כבוד המקום, משמע דלנפשיה הוא דמהני, כהדא אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו. הנה בארו שאפילו הלולב והסוכה והתפילין שצוה בהן שיהיו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים, אינן לכבוד ה' יתברך, אבל לרחם על נפשותינו. וכבר סדרו לנו בתפלת יום הכפורים, אתה הבדלת אנוש מראש ותכירה לעמוד לפניך כי מי יאמר לך מה תעשה ואם יצדק מה יתן לך. וכן אמר בתורה (לעיל י ג) לטוב לך, כאשר פירשתי (שם פסוק יב), וכן ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים (לעיל ו כד). והכוונה בכלם לטוב לנו, ולא לו יתברך ויתעלה, אבל כל מה שנצטוינו שיהיו בריותיו צרופות ומזוקקות בלא סיגי מחשבות רעות ומדות מגונות:

וכן מה שאמרו (ברכות לג ב) לפי שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות, לומר שלא חס האל על קן צפור ולא הגיעו רחמיו על אותו ואת בנו, שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש

כבודו. ובשעה שמגיע לכסא מתגלגלים גלגלי הכסא ומתרעשין
אדני שרפרף וכל ריקיין אוחזתן חלחלה: ובשעה שהוא עובר על
כסאו, כל חילי מרום וכתר הכבוד שלו פותחין פיהם ואומרים ברוך
כבוד ה' ממקומו: בא וראה כמה גדלתו ושכחו של הקדוש ברוך
הוא שבשעה שמגיע הכתר לראשו מחזיק עצמו לקבל הכתר
מעבדיו וכל חיות ושרפים וגלגלי המרכבה וכסא הכבוד וחילי
מעלה ומטה מתגדלין ומתגברין ומתגאין ונותנים, הוד והדר
וממליכין כלם בפה אחד ואומרים 'מלוך ה' לעולם אלהיך ציון
לדור ודור הללויה:

י. דברים | פרק כו

(יט) וּלְתַתְּךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת
וְלִהְיֶיךָ עִם קֹדֶשׁ לֵה' אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דָּבַר:

בעל הטורים

(יט) ולתתך עליון. רמז לטטפות של הקדוש ברוך הוא דכתיב בהו
(להלן לג כט) אשריך ישראל (ברכות ו א):

לתהלה ולשם ולתפארת. כלומר מה שישראל משבחים ומהללים
לשם הוא לו לתפארת. והיינו דאמרינן (מגילה טו ב) עתיד הקדוש
ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שאותה עטרה
שמעטרים להקב"ה בתפלתם (שו"ט תהלים יט ד"ה יום ליום וגו'),
שמו"ר כא ד) מחזירה להם, אבל מי ששח שיחת חולין בבית
הכנסת מקיפין לו כל גופו בקוצים, לכך שיר השירים לית וכנגדו
כקול הסיירים (קהלת ז ו): אשר עשה. בגימטריא שבעים אומות:
ולהיתך. חסר וי"ו, שאין הוית קדושתן ניכרת כל כך בעולם הזה
(יומא לט א): קדש. חסר וי"ו, לומר קדש עצמך למטה ויקדשו
אותך למעלה (שם). וכן ו' פעמים קדוש ישראל בקרייה: ולהיתך
עם קדוש. וסמך ליה ויצו משה. אזהרה לב"ד שיעשוך לקדש
עצמך (יבמות פח ב):

טו. שמות | פרק טז

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיַּדְעֶתֶם כִּי ה' הוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

רמב"ן

ויותר נכון שרמז הכתוב לדברי ר' אלעזר בן חסמא במלת היום
שבני העולם הבא יהיה קיומם ביסוד המן שהוא הזיו העליון, כמו
שאמרו (ברכות יז א) אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים
יושבים ועטרותיהם בראשיהם והן נהנין מזיו השכינה. ובני העולם
הבא יתקיימו בהנאתן מזיו השכינה בהדבקים בו בעטרה שבראשם.
והעטרה היא המדה הנקראת כן שאמר בה הכתוב (ישעיה כח ה)
יהיה ה' צבאות לעטרת צבי, ובה נאמר (שה"ש ג א) בעטרה
שעטרה לו אמו. ורמזו על קיום בני העולם הבא, ורמזו על עיקר
המן.

והנה מצד אחר, הטוב הזה אי אפשר שיימצא אלא בו. על כן גזרה
חכמתו, שמציאות ההטבה האמיתית הזאת תהיה במה שיתן מקום
לברואים לשיתדבקו בו, יתברך שמו, באותו השיעור שאפשר להם
שיתדבקו; ואז נמצא, שמה שמצד עצמם אי אפשר שיתוארו
בשלמותו, יתברך שמו, הנה מצד התדבקם בו, יגיע להם באותו
השיעור שאפשר ליתאר בשלמותו ההיא מצד היותם מתדבקים בו,
יתברך שמו, ויימצאו נהנים בטובה האמיתית ההיא בערך שאפשר
להם ליהנות בה. ונמצא היות כוונתו בבריאה שברא לברוא מי
שיהיה נהנה בטובו, יתברך שמו, באותו הדרך שאפשר שיהנה בו.

ז. רמב"ם | מתנות עניים, פרק י

[הלכה ז] שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה
שאינן למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה
או הלוואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק
את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר והחזקת בו
גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך.

ח. חולין צא ע"ב

ואין מה"ש אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה,
שנאמר: ברן יחד כוכבי בקר, והדר: ויריעו כל בני אלהים!

ט. ילקוט שמעוני | יהושע, רמז כב

זש"ה ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה', משעה שהשמש זורח
עד שהוא שוקע מקלס להקב"ה, וכן את מוצא בשעה שעמד יהושע
בגבעון ובקש לשתק את החמה, לא אמר שמש בגבעון עמוד, אלא
שמש בגבעון דום, אלא כל שעה שהוא מהלך הוא מקלס להקב"ה,
וכל שעה שהוא מקלס יש בו כח לעמוד, לכך א"ל יהושע דום,

י. ברכת המזון

ועל הפל ה' אֱלֹהֵינו אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ וּמְבַרְכִים אוֹתְךָ. יְתַבְרַךְ שְׁמֶךָ
בְּפִי כָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כְּפָתוּב. וְאֶכְלֶתְּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' עַל הָאָרֶץ וְעַל
הַמְּזוֹן:

יא. תהלים | פרק ח

(ז) תְּמַשִּׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדֶיךָ כָּל שְׁתָּה תַחַת רַגְלָיו:

יב. ישעיהו | פרק מג

(כא) עִם זֶה יִצְרֹתִי לִי תְהִלָּתִי יִסְפְּרוּ:

יג. פרקי היכלות | פרק ו

אמרו עליו על סנדלפון שהוא גבוה יותר מחבריו מהלך חמש
מאות שנה ועומד אחורי מרכבה וקושר כתרים לקונו ומשביע את
הכתר ועולה ויושב בראש אדונו ובשעה שיוצא הכתר כל חילי
מרום נרתעין ומזודעזעין וחיות הוממות ומנהמות כארי באותה
שעה עונין ואומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ

פרק ב והענין כי מלת ברוך. אינו לשון תהלה ושבח כמו ששומה בפי ההמון. שהרי כשאמר לר"י ישמעאל בני ברכני לא אמר שם שום שבח בברכתו אלא תפלה ובקשת רחמים. וכן בב"מ (ק"ד א') אמרינן וברכך יצא הקדש שא"צ ברכה. ופריך הש"ס ולא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' כו'. אבל האמת כי ברוך פירושו לשון תוספת וריבוי וכענין קח נא את ברכתי גו'. וברך את לחמך. וברך פרי בטנך וגו'. והרבה כיוצא במקרא. שא"א לפרשם לשון תהלה ושבח אלא לשון תוספת ורבי. ובזוהר אמר בכ"מ לאמשכא ברכאן כו'. לארקא ברכאן לאוסופי ברכאן. תוספת רבויא דברכאן כו' וע' ברע"מ ריש פ' עקב ע"א וע"ב שברוך אתה הוי"ה פ' כמשמעו לאמשכא ולארקא חיינ ממקורא דחיי לשמי' דקב"ה קדישא כו'. וכתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. ואינון ברכאן אריק ב"נ באינון מלין כו' ע"ש באורך. וכ"כ בפע"ח שער הקדישים פ"א ז"ל סוד ברוך בכל מיני רבויין. וכ"ה שם סוף שער הבריאה וספ"ב משער העמידה ובריש פ"ג שם ובשער השבת ריש פ"ב ובשער תפלת ר"ה פ"ג ע"ש וכ"כ הרשב"א ז"ל בענין ישמעאל בני ברכני ע"ש:

אמנם ענין הברכה לו ית"ש. אין הכוונה לעצמות אדון יחיד ב"ה כביכול. חלילה וחלילה. כי הוא מרומם מעל כל ברכה. אבל הענין כמ"ש בזו' דקב"ה סתים וגליא. כי עצמות א"ס ב"ה סתים מכל סתימין ואין לכלותו ח"ו בשום שם כלל אפילו בשם הוי"ה ב"ה ואפי' בקוצו של יו"ד דבי'. (ואף גם מה שבזו"הק מכנהו ית' בשם אין סוף איננו כנוי עליו ית"ש אלא הכוונה על השגתנו אותו מצד כחות הנשפעים מאתו בהתחברותו ברצונו להעולמות. ולזאת כנוהו א"ס ולא אין ראשית. כי באמת מצד עצמותו ית"ש אין לו לא סוף ולא ראשית. רק מצד השגתנו כחותיו ית'. הלא כל השגתנו הוא רק ראשית. אבל אין סוף להגיע בהשגה להשיג את כחותיו ית' הנשפעים) ומה שמושג אצלנו קצת ואנו מכנים ומתארים כמה תארים ושמות וכנויים ומדות. כמו שמצינו בתורה ובכל מטבע התפלה. כולם הם רק מצד התחברותו יתברך אל העולמות והכחות מעת הבריאה. להעמידם ולהחיותם ולהנהיגם כרצונו ית"ש. (והם אשר קראום בשם השתלשלות הספירות). ולפי כל שנויי פרטי סדרי ההנהגה שמשתלשל ונמשך לזה העולם אם לדין. אם לחסד. אם לרחמים. על ידי כחות העליונים והתמזגותם. משתנים השמות והכנויים והתארים. שלכל ענין פרטי מסדרי ההנהגה מיוחד לו כנוי ושם פרטי שכן מורים פירושה של כל התארים. שהם מצד הכחות הברואים כמו רחום וחנון פי' רחמנות וחנינה על הברואי'. ואפי' השם העצם המיוחד הוי"ה ב"ה. לא על עצמותו יתברך לבד אנו מיחדים לו. אלא מצד התחברותו יתברך עם העולמות. כפירושו היה והיה ויהיה ומהוה הכל. ר"ל הוא יתברך מתחבר ברצונו להעולמ' להוום ולקיימ' כל רגע. וז"ש האריז"ל בלשונו הקד' הובא בהקדמת פע"ח. שכל הכנויים והשמות הם שמו' העצמו' המתפשטים בספירות וע"ש:

פרק ו וכמו שענין חבור וקיום נשמת האדם בגופו. הוא ע"י אכילה ושתיה. ובלתם תפרד ותסתלק מהגוף. כן חיבור עצמותו ית' אל העולמות שהן סוד האדם הגדול. כדי להעמידם ולקיימם ולא תגעל נפשו אותם. גזרה רצונו ית' שיהא תלוי בעסק התורה ומעשי המצות ועבודת התפלה של עם סגולה. ובלתם היה הוא יתברך מסלק עצמותו ית' מהם. וכרגע היו חוזרים כלם לאפס ואין. ולכן ארז"ל (תענית ג' ע"ב) מ"ד כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם כו' כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל. והוא שאמרו בויקרא רבה סוף פ"ד ברכי נפשי את ה' גו' וכי מה ראה דוד להיות מקלס בנפשו להקב"ה. אלא אמר הנפש הזו כו' הנפש הזאת אינה אוכלת בגוף והקב"ה אין לפניו אכילה כו'. וכן אמרו בסגנון זה במדרש תהלי' מזמור ק"ג ומה הנפש אינה אוכלת ואינה שותה כך הקדוש ברוך הוא אינו אוכל ואינו שותה. בהזכרים אכילה ושתיה יותר משאר ההנאות. השמיעונו זה הענין הנ"ל. והוא שהגם שהנפש עצמה לא אוכלת ולא שותה. עכ"ז הרי כל עיקר חיבור הנפש עם הגוף כאחד וקיומו מספר ימיו הקצובים. הוא תלוי ע"י המאכל ושתית הגוף. כן הענין. עם כי ודאי שלעצמות אדון יחיד א"ס ב"ה איננו נוגע ח"ו שום מעשה המצות ותורה ועבודה כלל ולא אכפת ליה כלל כמ"ש כך הקדוש ברוך הוא אינו אוכל ואינו שותה. וכמש"ל בהמאמרים הנז' בפ"ד. אמנם כל עיקר ענין התחברותו ית' אל העולמות שמסודרים כאחד כתבנית אדם בכל הפרטים ואברי האכילה כולם. גזרה רצונו יתברך שיהא תלוי במעשיהם הטובים של עם קדושו. שהן המה ענין אכילה ושתיה אל העולמו' להעמיד' ולקיימ' ולהוסיף כח קדושתם ואורם ע"י התחברותו ית' אליה' כראוי כפי הרצון העליון ית"ש. הכל לפי רוב המעשה של עם סגול' שהמה המתקני' ומאחדי' העולמות שיהו ראויים לקבל שפעת האור ותוספת קדושתו ית' כענין המזון שהוא מוסיף כח בגוף ומעדן אותו. וזהו ענין הכתוב לכו לחמו בלחמי. שפירשוהו רז"ל וברע"מ צו ל"ג ב' ובפ' עקב רע"א ב' על התור' ע"ש. היינו בלחמי ממש. כביכול לחמו ית'. וכמ"ש בפ' עקב שם תקין פתורא למארך כו' ע"ש. ובפ' בלק ר"ב סוף ע"א כי ממנו תאכל ההוא טנרא תקיפא כו'. דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא כו'. בג"כ כי ממנו תאכל ולית מזונא בהאי עלמ' אלא ממנו ע"ש. ועיינ עוד ברע"מ בהר ק"י ע"א ובפ' פנחס שם רכ"ד ריש ע"ב ובזוהר שם רכ"ה ריש ע"ב בזה. וכן אמר המגיד להב"י (בפ' בשלח) בענין המן דכל הנבראים צריכים מזון כו'. ואפי' ספירות דאינון נאצלים צריכי כביכול מזונא כו' והא מזונא דספירן איהו תורה ומע"ט דעבדין לתתא. ע"ש באורך. וברע"מ משפטים קכ"א א' קדש ישראל לה' ראשי' תבואתו כו' וישאל אתקריאו אלנא רבא ותקיף. ומזון לכלא ב'י. ב'י אורייתא דאיהו מזונא לעילא. ב'י צלותא דאיהו מזונא כו'. ואפי' מלאכים לית לון מזונא אלא בישראל דאי לאו דישאל יתעסקון באורייתא. לא הוה נחית לון מזונא מסטרא דאורייתא דאמתילא לעץ. הה"ד עץ חיים היא וגו' ולא יבא דאיהי מצוה. והרמ"ק ז"ל רמז הענין בס' אלימה הובאו דבריו בזה בס' שומר אמונים ע"ש. ובתולעת יעקב ובריש ס' דרך אמונה שלו. וזהו ענין מאמרם ז"ל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים: